

и преди всичко се спира на „задълбочаването и усложняването на естетическото чувство, на естетическото мислене на човека“. Правилното марксистко-ленинско тълкуване на проблемите, задълбоченият подход очертават Пенчо Данчев като един от най-сериозните наши критици-естетици днес.

Неговата сериозна подготовка, уменията да съпоставя и извлича изводи, живото тълкуване на факти, изказвания, произведения безспорно правят събраните в последната му книга студии истинска необходимост. Още повече че Пенчо Данчев твърде често използва безмъртните съчинения на Маркс, Енгелс, Ленин. О съвремения в него на редица техни възгледи е особено важен процес в нашата марксистко-ленинска естетика. Свързването с въпросите, които поставя промяната се действителност, е нов творчески проблем пред нашите теоретици. Ценното при Пенчо Данчев е, че той се е стремил при разработката на отделни проблеми да търси връзка със съвременето, със задачите, които имат да разрешават българската литература и изкуство.

Посветил две статии на великия пролетарски вожд: „Художествено-естетическите завети на Ленин“ и „Ленин и подходът към художествено-естетическите ценности“, Пенчо Данчев иска да ни внуши как можем истински да изследваме новите естетически явления, да прилагаме творческия плам и дързост на великите теоретици на революционното учение.

Книгата „Критика и естетика“ в значителна степен показва творческото усвояване на марксистко-ленинската естетика. Пенчо Данчев е показал не само литературна и естетическа култура, правилно е разгледал сложните процеси на литературата, но се е опитал и творчески да подходи към най-трудните и отговорни проблеми на времето.

Стефан Коларов

„ПОЕЗИЯ, ПРОЗА, КРИТИКА“ от СИМЕОН ХАДЖИКОСЕВ

Изд. „Народна младеж“, 1971, 226 стр.

В своята книга „Поезия, проза, критика“ Симеон Хаджикосев засяга широк кръг проблеми. Заедно с интереса си към съвременната литература той обръща внимание и на въпроси от нашата класика, като се опитва да допълни някои празноти в литературната история и теория.

Разнообразната проблематика, която занимава автора, прави много добро впечатление, защото е изява на богата култура.

Находчивостта и верният поглед на С. Хаджикосев върху литературния процес в миналото и сега подсказват, че това е един автор с възможности. Но неравностойното качество на статиите и рецензиите, поместени в книгата, които съдържат иначе интересни хрумвания и плодотворни идеи, показва, че С. Хаджикосев все още търси себе си и не е успял да открие най-подходящата форма, за да се изяви в такава степен, която напълно да съответствува на духовните му сили. Остава впечатлението, че авторът не може да се съсредоточи за по-дълго време върху отделен проблем и да го разработи в неговата пълнота. Пък и изборът на кратката статия или рецензия съвсем не подхожда на обемността на темите, които критикът подбירה. Тесните рамки на изложение не дават възможност за по-голяма обхватност на проблема и за изчерпателност, а обратно — те заставят автора бегло да разглежда аргументите си по една или друга теза и да подчинява своето изследване на по-ограничени цели. Ето защо преценката за някои писатели той прави само върху впечатленията си от последната книга. Творчеството на М. Недялков се свързва изключително с темата за продължаващата революция. А силата на П. Цонев се търси в използването на хумористичния или пряко сатиричния детайл.

Хаджикосев засяга такъв един голям въпрос, какъвто е въпросът за традицията и новаторството, и очертава елементите на новаторската литературна техника на писателите от средното поколение (Г. Мишев, В. Попов, Д. Вълвев, Л. Дилов, Бл. Димитрова). Друг важен въпрос, на който търси отговор авторът на книгата, е съвременното творческо светоусещане. Наблюденията му са ограничени само в рамките на две произведения от Ивайло Петров и Йордан Радичков.

Макар че книгата носи заглавие „Поезия, проза, критика“, въпросите на критиката са подценени. В центъра на авторското внимание не стои сложната проблематика на съвременната литературна критика, която е призвана днес да бъде активен фактор в развитието на социалистическото изкуство, а се разглеждат само някои особености, свързани с публикации на Васил Колевски, Кръстьо Куюмджиев и Стоян Илиев.

Авторът е трябвало да прояви по-голяма прецизност към материала в книгата, за да се преодолее тезисното поставяне на проблемите, за да се неутрализира вредата от прекаления лаконизъм, който придава на статиите фрагментарен характер.

Недоумение буди фактът, че в книгата си С. Хаджикосев помества две статии със сходно съдържание. Едната от тях — „Орфичност“ и съвременност — заслужава внимание, защото на основата на богат илюстративен материал се показват пораженията, които дилетантството и самоцелният

професионализъм насяят върху поезията. Интересът, който пробужда тази статия, обаче не се поддържа във втората — „Мисли за „младата“ ни поезия“, защото в нея няма нищо ново, а се преповтарят някои изводи от първата и дори има пасажки, засягащи автори, чието творчество е предмет на изследване в „Орфичност“ и съвременност“.

Най-добрите статии в книгата „Поезия, проза, критика“ вдъхват надежда, че авторът е успешно може да премине към по-големи форми на изследване, за които е открил интересна проблематика. С. Хаджикосев прави сериозен опит да осветли творчеството на средната генерация писатели. Въпросите на психологията на литературното творчество са една област от нашата наука, която има традиция у нас и чака нови изследвания. Затова и опитът на С. Хаджикосев да осветли литературните явления от такава гледна точка буди жив интерес.

В статията си „Тенденции в развитието на едно поколение“ авторът достига до много точни и верни наблюдения по отношение на психологията на средното поколение поети. Той е успял да обобщи чертите на тип творец, който се формира под благотворното влияние на априлския обществен климат. Неговата отличителна особеност е, че познава в по-висока степен духовните стимули на нашия съвременник. У това поколение С. Хаджикосев открива голям творчески потенциал. Като се прочетат направените от автора портрети и скици за Ив. Давидков, Л. Левчев, Сл. Хр. Караславов, П. Стефанов, И. Милев, Г. Константинов, Н. Христов, М. Недялков, Ат. Мочуров и П. Цонев, се създава известна представа за онова, което характеризира творчеството на това поколение. Ето как С. Хаджикосев формулира неговите координати: „Гражданската целеустременост и заангажираност съществуват с все по-изострена чувствителност и усложнено световъзприятие. Философската въгъбеност и умъдреното възприемане на живота намират израз в разнообразни, но ползотворни стилови дирекции, чиято съвкупност представя гъвкавия стереотип на нашия съвременник, изправен на грандиозна кръстопът между миналото и бъдещето.“

„Птищата на белетристиката“ е втората интересна статия в книгата. Тя хвърля обилна светлина върху процесите, които се извършват в съвременната проза. В нея авторът прави теоретически обобщения във връзка с новия тип организация на белетристичния материал. С. Хаджикосев разглежда структурните промени, станали в рамките на белетристичната традиция, изтъква трудностите, свързани с организацията на литературния материал, обяснява причините за прехода от големите към малките епични форми, набелязва посо-

ките, в които се извършват качествените промени в прозата.

Надеждата за творческото развитие на С. Хаджикосев се подхранва и от статията, в които той разглежда въпроси от нашата литературна история и теория. Прави впечатление умението му да се насочва към интересни проблеми.

Разработвайки „Темата за мъртвия войн у Дебелянов и у Рембо“, като използва принципите на сравнителното литературознание, критикът постига дълбочина при очертаване спецификата на българската душевност. Изводът му, че „по психологическата си сложност и вътрешен драматизъм „Един убит“ превъзхожда „Спящият в дола“, а свършенството на стиха е сравнимо не само със сонета на Рембо, но и с която и да било върхна проява в поезията“, звучи убедително. Но във втората си част мотивировката изисква допълнителни проучвания.

Разглеждайки литературата като процес със свои закономерности, С. Хаджикосев не пропуска да обърне внимание и на някои по-особени явления в нашата художествена практика, които помагат по-пълно да се проникне в цялостния облик на твореца. Такова явление например е трагикомичното в поезията на Ботев. След като го изследва върху две негови творби („Зададе се облак тъмен“ и „Ней“), авторът достига до извода, че трагикомичното трябва да се възприема като „частен случай“, подчинено на другите естетически категории в Ботевата поезия — прекрасно, възвишено, чудесно, безобразно, отвратително.

Все в стремежа си да очертае по-пълно и ясно облика на твореца критикът прави опит да уточни и диференцира представата за Гео Милев модернист. Според С. Хаджикосев постсимволизмът на Гео Милев е „перспективен като художническа концепция за разлика от творческата практика на по-късните символисти“. Авторът призовава да се върнем към „плодотворната концепция на Л. Стоянов за модернистичната лирика на Гео Милев“.

В интересен аспект се разглежда Вазовата стихосбирка „Люляка ми замира“. Без да търси следи от влияние на символистичната поезика върху късната лирика на Иван Вазов, С. Хаджикосев се стреми да изясни по-добре оригиналността на Вазовата творческа проява. След като изследва голям художествен материал, авторът открива „известни аналогии в тематично-стилово отношение“ между Вазов и съвременната му поезия. Това поставя поета в координатите на поетичното развитие на времето. Убедително звучи изводът, че „общата атмосфера на тая поезия, повишената и музикалност и изразителност са повлияли на народния поет при търсене на по-адекватен израз за сложните му преживя-

вания". В същност С. Хаджикосев показва съвсем естествено как се формира творческата сила на Вазов, който създава мъдра и човечна поезия, лишена от сухота и сковаваща прагматичност.

С книгата си „Поезия, проза, критика“ Симеон Хаджикосев набелязва своята твор-

ческа изява. Да се надяваме, че бъдещето ще оправдае нашите надежди, че авторският му потенциал ще намери по-значителна реализация.

Васил Пернишки